

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.:321.7:342.5(478)

URSU VALENTINA

REZUMATUL TEZEI DE DOCTOR ÎN ȘTIINȚE POLITICE

**IMPLICAREA DEMOCRAȚIEI PARTICIPATIVE ÎN
ASIGURAREA EFICIENȚEI GUVERNĂRII**

Programul: 561.01- *Teoria, metodologia politologiei; instituții și procese politice*

CHIȘINĂU, 2024

**Teza a fost elaborată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al
Universității de Stat din Moldova**

Conducător științific:

ROȘCA Ludmila, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, Institutul de Administrare Publică, Universitatea de Stat din Moldova

Consultant științific:

SPRINCEAN Serghei, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova

Referenți oficiali:

VARZARI Pantelimon, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova

PÎRȚAC Grigore, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova

Componența Consiliului științific specializat D 561.01-23-146:

1. **MORARU Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova - *președinte*;
2. **JUC Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova - *secretar științific*;
3. **CEBOTARI Svetlana** doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova - *membru*;
4. **PERU-BALAN Aurelia**, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova - *membru*;
5. **BUCĂTARU Igor**, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova - *membru*.

Sustinerea va avea loc la **06 iunie 2024, ora 14:00**, în ședința Consiliului Științific Specializat D 561.01-23-146 din cadrul Universității de Stat din Moldova (Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice), *str. Academiei 3/2, biroul 21. MD-2028, Chișinău, Republica Moldova*

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (<https://www.anacec.md/>). Rezumatul a fost expediat la **3 mai 2024**.

JUC Victor, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova - *secretar științific*

ROȘCA Ludmila, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, Institutul de Administrare Publică,

Universitatea de Stat din Moldova - *conducător științific*

SPRINCEAN Serghei, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și

Sociologice, Universitatea de Stat din

Moldova - *consultant științific*

URSU Valentina - *autor*

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	5
CONȚINUTUL TEZEI	10
CONCLUZII SI RECOMANDARI	17
BIBLIOGRAFIE	20
ADNOTARE	24

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Analiza fenomenului democrației participative, a instituțiilor și proceselor politice, impactul lor asupra vieții sociale în condițiile concrete ale țării noastre sunt actuale, având repercusiuni asupra ameliorării situației politice. În efectuarea cercetărilor la tema tezei s-a reieșit din postulatul: procesul social-politic poate fi orientat către finalitate – consolidarea bunei guvernări și a instituțiilor democratice, fapt ce depinde în mod direct de administrația publică eficientă și de un sistem de guvernare funcțional.

Sub influența democrației participative, a transparenței veritabile decidenții pot fi educați să pună în aplicare politici publice, astfel eficiența guvernării fiind direct proporțională cu nivelul de implicare, gândire critică, cultură civică, politică, economică sau de securitate al actorilor procesului politic. Democrația participativă permite o realimentare a interesului cetățeanului pentru activitatea politică, favorizează o mai mare reprezentativitate a tematicii sociale și creează un spațiu de dialog între aleși și cetățeni. Nevoia societății de a se organiza și de a se conduce, de a-și asigura antrenarea și interconectarea elementelor sale structurale, de a-și apăra interesele și securitatea etc. revendică o putere politică stabilă și eficientă.

Confruntându-se cu o serie de situații critice instituțiile politice realizează o modificare continuă și radicală a priorităților la nivel de societate, care conturează noi valori și forme de manifestare a activismului civic. Atitudinile și așteptările cetățenilor cu privire la guvernare se schimbă. Suntem martorii intensificării manifestării neîncrederii, în rândul cetățenilor, față de guvernare și reprezentanților instituțiilor statului. În acest context, constatăm: dacă guvernarea nu satisface cerințele primordiale ale cetățenilor, atunci societatea se confruntă cu impedimente serioase în calea dezvoltării durabile și în asigurarea prosperității statului. Ca urmare instituțiile politice își pierd legitimitatea, iar societatea se confruntă cu consecințele instabilității și dezordinii publice. Privind în ansamblu viața politică din Republicii Moldova, situațiile critice din statele membre ale Uniunii Europene, provocate de insecuritatea regională, cauzată de războiul din Ucraina, de criza energetică etc., de diversitatea formelor de manifestare a euroscepticismului, considerăm necesară analiza politologică și luarea în dezbatere a temei eficienței guvernării. În acest context, ne propunem să valorificăm experiența statelor europene dezvoltate în gestionarea proceselor sociale, procesului politic, în asigurarea securității și rezilienței cetățenilor. Astfel, v-om analiza posibilitățile de aliniere a sistemului politic din Republica Moldova la standardele și practicile avansate.

Descrierea situației în domeniul cercetării politologice a democrației participative și a eficienței guvernării, identificarea problemelor supuse cercetării.

Democrația ca formă de organizare social-politică a societății este cercetată, definită din timpurile cele mai vechi. Începând cu secolul al XX-lea, teoria democrației și implementarea practică a formelor ei de manifestare este caracterizată de interpretări controversate. În perioada postbelică, savanții elaborează noi teorii ale democrației, democratizării și participării democratice, care pun în evidență particularitățile democrației reprezentative, participative etc. Amintim aici de lucrările semnate de R. Dahl [3] „*Teoria Democrației*”, „*Who Governs*”, „*Poliarhiile*”, „*Participare și opoziție*”, „*Democrația și criticii ei*”.

Democrația participativă, buna guvernare reprezintă subiecte de actualitate științifică în politologia contemporană, iar provocările de ordin practic cuprind procesele de democratizare, de promovare a principiilor democrației participative, a condițiilor fortificării eficienței guvernării. În acest context, analiza comparativă a manifestărilor *democrației reprezentative* și a *democrației participative* a permis savanților să ofere ample calități ale fenomenelor și proceselor caracteristice secolului XX.

În perioada anilor '60 -'70 ai secolului XX, este dezvoltată teoria democrației participative. B. Barber, în lucrarea „*Strong Democracy*” (1984), descrie o democrație puternică, subliniind că potențialul ei „... rezidă în modelul participativ, în care cetățenii își asumă un angajament public față de un bine comun, dar în care își doresc să păstreze pluralitatea socială de interese și angajamente” [1, p. 173].

O accepțiune generală a participării o găsim în lucrarea „*Concept misformation in comparative politics*”, semnată de G. Sartori. Evidențind nevoia implicării: savantul subliniază: „Corect înțelesă, participarea este a lua parte personal, într-un mod voit, autoactivat. Participarea nu înseamnă, prin urmare, numai „a fi parte din” și cu atât mai puțin o stare involuntară de „a fi făcut parte din” [15]. În lucrarea lui R. Dalton: „*Democracy and Markets*”, „este divizată participarea voluntară a cetățenilor în trei categorii: *participare convențională*, *participare de protest* și *participare neconvențională*” [4, p. 35]. Aceste forme ale participării le vom studia, le vom aplica în analiza situației politice din Republica Moldova.

Analiza multidimensională a participării a realizat-o Victor Moraru în lucrarea: „*Timpul spiritului participativ. Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european*”. Cercetătorul moldovean expune concluzii importante pentru atingerea obiectivelor acestei investigații, îndeosebi ne-a atras atenția tezele: participarea trebuie considerată un element inerent al oricărei societăți care pretinde să se definească drept democratică, deoarece provocările democrației participative țin de rolul asumat al cetățeanului, de conștientizarea angajamentului civic, de implicarea civică ca premisă a participării

politice. Democrația participativă apare, astfel, nu atât ca o alternativă a democrației reprezentative, ci, mai degrabă, o completare a acesteia, o sursă importantă, capabilă să-i imprime mai multă substanță [9, p.18].

Realizarea scopului investigației ne-a determinat să studiem caracteristicile bunei guvernări. O contribuție importantă la elaborarea teoretică a conceptului „bunei guvernări” au adus-o A. Sen în: „*Development as Freedom*” [16], G. Hyden în: „*Governance and Politics in Africa*” [6], J. Court în: „*Bridging Research and Policy in Development: Evidence and the Change Process*” [2]. G. Hyden, J. Court și K. Mease în lucrarea: „*Making sense of governance: The need for involving local stakeholders*” [7].

Analiza politologică a bunei guvernări ne-a sugerat necesitatea evidențierii subiectului stabilității dinamice a sistemului politic. În literatura de specialitate, stabilitatea sistemului politic este analizată de cercetătorii autohtoni: Ion Rusandu [12], Pantelimon Varzari [24; 25; 26; 31; 32]. Rezultatele investigației diverselor aspecte ale politicului, ale sistemului politic, sunt expuse în lucrările cercetătorilor: Constantin Solomon „*Contribuția ONG-urilor la lupta cu corupția în Republica Moldova*” [17], Victor Saca „*Structura interesului public în condițiile societății în schimbare*” [13], Victor Saca, Ilie Leahu „*Interesul național și problemele guvernării în contextul transformărilor democratice. Cazul Republicii Moldova*” [14], Victor Moraru „*Regimul dialogului social în activitatea mass-mediei: repere conceptuale*” [30]. Valorificarea tezelor expuse în aceste lucrări ne-a permis să înțelegem, să revizuiim propria concepție asupra conlucrării instituțiilor politice din Republica Moldova, a dialogului permanent dintre guvernanți și guvernați.

Cercetarea fenomenelor /proceselor cheie ale investigației ne-a permis să observăm prezența unor controverse în definirea și interpretarea categoriei *guvernare*. Mai mulți politologi susțin că guvernarea trebuie privită ca o activitate de conducere, de dirijare, care se bazează pe reguli și instituții democratice, reprezentând un sistem deschis, transparent, eficient și responsabil de administrare publică. Guvernarea este, în sensul larg al cuvântului, procesul decizional și cel al implementării deciziilor luate și aplicate de factorii decidenți – de elita guvernantă și elita birocratică. Pentru a defini guvernarea, a pune în evidență particularitățile sistemelor politice, aflate în tranziție, am consultat lucrarea cercetătorilor: Victor Juc, Yurii Josanu, Ion Rusandu „*Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est: studiu comparat*” [8].

Cercetătorul Serghei Sprincean supune analizei corelația dintre etică și politică, precum și relația dintre morală și securitate care, în interpretarea autorului, se modifică radical în contextul necesității elaborării, adoptării și implementării strategiei mondiale de asigurare a securității omenirii și a dezvoltării durabile în

condițiile imperativului depășirii crizei globale [18].

În ultimii ani Ludmila Roșca abordează manifestările politicului, apreciindu-l ca sistem și proces, menționând actualitatea și importanța practică a investigației, sporiți eficienței actului de guvernare. *„Considerăm actual studiul politicilor publice, în condițiile în care instituțiile politice din Republica Moldova își propun să sporească eficiența actului de guvernare. Notăm prezența unei conexiuni teoretice între eficiență și credibilitate. Politicile eficiente tind să fie mai stabile, deci mai credibile, în comparație cu cele ineficiente. Prin definiție, o politică eficientă îmbunătățește poziția tuturor sau aproape a tuturor indivizilor și grupurilor din societate”* [11, p. 303].

Eficiența guvernării este determinată de legitimitatea puterii, de încrederea pe care cetățenii statului democratic o investesc în instituții, lideri, partide politice, organizații neguvernamentale, sindicate, biserică etc. Acest subiect l-am cercetat, urmărind evoluția legitimității și încrederii cetățenilor în instituțiile statului, exprimată în sondajele realizate de Institutul de Politici Publice (IPP) din 2021, 2022, 2023 [27; 28; 29].

Ipoteza de lucru:

Democrația participativă poate asigura eficiența actului de guvernare cu condiția implicării cetățenilor în procesul decizional. Dimensiunile participării actorilor procesului decizional în dezvoltarea durabilă a societății sunt susținute de instrumentele democratizării orientate către eficiență. Imperativul afirmării și dezvoltării democrației participative este susținut de necesitatea realizării intereselor naționale ale Republicii Moldova, de voința și dorința politică de a edifica un stat de drept, de respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pe tot teritoriul statului.

Scopul lucrării: Cercetarea multidimensională a procesului de implicare a democrației participative în actul de sporire a eficienței guvernării. Scopul tezei determină necesitatea studierii factorilor ce asigură eficiența guvernării pentru a perfecționa actul guvernării și mecanismul interacțiunii instituțiilor politice din Republica Moldova.

Realizarea scopului este concretizată de obiectivele investigației:

- Analiza și abordarea istoriografică a relației dintre guvernarea eficientă și democrația participativă;
- Reliefaarea principalelor repere teoretico-metodologice în studiul democrației participative și guvernării eficiente;
- Cercetarea eficienței guvernării prin prisma importanței democrației participative;
- Investigarea bunei guvernări și a dimensiunilor ei participative;

- Cercetarea importanței democrației participative pentru implementarea „bunei guvernări” în Republica Moldova;
- Analiza impactului Acordului de Asociere RM-UE asupra sporirii eficienței guvernării și dezvoltării democrației participative în Republica Moldova.

Metodologia investigației științifice. În realizarea investigației fenomenelor/proceselor guvernării, bunei guvernări, în societatea democratică, au fost utilizate următoarele metode: examinarea materialului teoretic, selectarea bibliografiei și cercetarea surselor, acumularea informației necesare, analiza, sinteza, inducția, deducția și alte metode de cercetare care au servit direct scopului investigației. Este vorba despre: abordarea sistemică, analiza comparativă, metoda istorică, metoda behavioristă și structural-funcțională, studiul de caz, etc.

Metodele aplicate în cercetarea interconexiunilor democrației participative și a guvernării sunt: dialectica, sinergetica, analiza factorială, analiza de conținut, principiile: interdisciplinarității și complementarismului. Spectrul extins de principii, abordări și metode utilizate în această investigație se explică prin caracterul complex și extins al obiectului de studiu: eficiența guvernării. Investigațiile întreprinse au fost realizate pe baza metodologiei sistemice care pune în evidență corelația și interconexiunea dintre părțile componente ale unui tot întreg.

Aplicarea legilor dialecticii ne-a permis să evidențiem contradicțiile dintre programele partidelor politice parlamentare guvernante și realitatea politică din Republica Moldova. Abordarea sistemică, structural-funcțională a instituțiilor politice din statele democratice ne-a permis să înțelegem ce stă la baza interacțiunii instituțiilor în modelul *bonne gouvernance* și ce trebuie să schimbăm în Republica Moldova pentru a depăși confruntările dintre guvernanți și societatea civilă, pentru a asigura stabilitatea dinamică a sistemului politic.

Cadrul conceptual al investigației se situează la intersecția dintre politologie, sociologie și științele administrative, trasând linii comune și linii de demarcație. Examinarea literaturii de specialitate ne-a permis să remarcăm oportunitatea utilizării acestor metode în cazul cercetării instituțiilor politice, a fenomenelor și sistemelor politice. Drept rezultat, a fost realizat un studiu complex, cu valențe interdisciplinare din punct de vedere metodologic, care contribuie la crearea unui tablou mai clar privind analiza gradului de cercetare în dezvoltarea democrației participative în Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică. Caracterul inovator al investigației constă în intenția autorului: 1) de a realiza o sinteză de ansamblu a celor mai importante idei, teorii, concepții despre manifestările democrației participative, a guvernării, bunei guvernări din literatura de specialitate atât internațională, cât și autohtonă; 2) este

realizată pentru prima dată, într-o lucrare de acest gen, o analiză complexă a interacțiunii „democrație participativă – guvernare – buna guvernare” în contextul evoluției democrației sub aspectul de intercorelare a fenomenelor și proceselor politice.

Problema științifică importantă soluționată. În condițiile democrației participative, guvernarea este eficientă în contextul în care cetățenii manifestă o cultură politică de participare, se implică în activitățile publice, sociale și politice. Politicul disciplinează, ordonează și integrează elementele sistemului social, așa încât fiecare cetățean cu interesele sale, devine un actor important al procesului politic.

Importanța teoretică a lucrării constă în elaborarea unei cercetări științifice a democrației participative, a guvernării prin aplicarea principiilor de inter- și pluridisciplinaritate. În particular, semnificația teoretică a investigației efectuate rezidă în următoarele:

- Au fost expuse rezultatele unei investigații multidimensionale a factorilor și condițiilor care asigură eficiența actului de guvernare. Instituțiile statului monitorizează procesul de asimilare a valorilor și principiilor democrației europene, îndeosebi a democrației participative, a pârghiilor de guvernare din cadrul acesteia. Astfel, respectarea și promovarea valorilor democrației participative este apreciată ca obiectiv prioritar în activitatea instituțiilor politice și socio-culturale;
- A fost completat cadrul conceptual-metodologic al cercetării democrației participative, formă de organizare politică a societății, înzestrată cu capacitatea de a spori eficiența actului de guvernare;
- A fost apreciată capacitatea instituțiilor politice din Republica Moldova de a asimila și promova valorile și principiile democrației europene;
- A fost evaluat impactul și condițiile de implicare a democrației participative în procesul asigurării bunei guvernări. În acest scop, am aplicat analiza de conținut a Acordului de Asocieră RM-UE.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în elaborarea unui studiu cu valențe fezabile, care se manifestă prin următoarele:

- Un material didactic pentru programele de studii la disciplinele: Politologie, Relații Internaționale, Drept, Administrare publică, pentru funcționarii publici încadrați în instituțiile administrației publice locale și centrale, antrenați în cursuri de formare profesională continuă, oferite de Institutul de Administrare Publică a Universității de Stat din Moldova;
- Un suport important pentru socializarea politică, pentru educația civică a tinerilor, studenților și tuturor cetățenilor încadrați în programe de instruire continuă de formare

- profesională, de mentorat și leadership, oferite de Institutul Național pentru Educație și Leadership (INEL);
- Ghid informativ pentru liderii partidelor politice, ONG-urilor, liderilor societății civile din Republica Moldova.

Aprobarea rezultatelor. Teza a fost evaluată în cadrul Seminarului Științific de Profil din cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice a Universității de Stat și Moldova. Rezultatele științifice obținute au fost prezentate, discutate și aprobate la foruri științifico-practice naționale și internaționale. Lucrarea se bazează, de asemenea, pe cercetările efectuate în cadrul Proiectului Național „Consolidarea sistemului de securitate națională prin cunoaștere și comunicare”, înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera *științei și inovării* cu cifrul 20.80009.0807.28. La tema tezei au fost publicate: capitolul „*Educația civică în Republica Moldova în contextul integrării europene*”. În: Interconexiunile integrării sociale și consolidarea sistemului național de securitate. Monografie colectivă. Coautor - Ludmila Roșca, Chișinău, 2022; „*Guvernarea de coaliție: condiții de optimizare*”. Ghid analitico-informativ, Chișinău, 2019, 56 p.

Publicații la tema tezei. Ideile științifice expuse la tema tezei sunt dezvoltate într-un ghid analitico-informativ în volum de 3,5 c.a. și 20 articole științifice în volum de 11,35 c.a., publicate în reviste științifice recenzate, Categoria B. din țară și reviste științifice de peste hotare.

Cuvinte-cheie: democrație, democrație participativă, guvernare, guvernare eficientă, buna guvernare, participare, Republica Moldova, Acordul de Asociere RM-UE.

Volumul și structura tezei. Teza „Implicarea democrației participative în asigurarea eficienței guvernării” este constituită din adnotări (în limbile română, engleză și rusă), lista abrevierilor utilizate în teză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 272 de titluri, 121 pagini text de bază, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea include toate subdiviziunile solicitate regulamentar: actualitatea și importanța problemei abordate; descrierea situației în domeniul de cercetare; ipoteza de lucru; definirea scopului și obiectivelor cercetării; suportul teoretico-metodologic; noutatea și originalitatea științifică; problema științifică importantă soluționată în domeniul științelor politice; importanța teoretică a lucrării; valoarea aplicativă a lucrării; aprobarea rezultatelor; sumarul capitolelor tezei.

În capitolul *întâi*: **Conceptualizarea teoretico-metodologică a democrației**

participative prin prisma eficienței guvernării, sunt expuse rezultatele studiului istoriografic și al analizei teoretico-metodologice a democrației participative prin prisma eficienței guvernării. Pornind de la premisa că avansarea statelor pe calea democrației a devenit un criteriu de bază al integrării lor în sistemul internațional contemporan, în ultimele decenii, democrația participativă a fost examinată ca un fenomen obiectiv, contradictoriu și nelinear, ce domină agenda politicii internaționale, alături de alte probleme. Analiza definițiilor, conceptelor și numeroaselor interpretări ale formelor de manifestare a democrației, ne-a permis să prezentăm democrația participativă ca formă de organizare politică a societății, ca metodă, iar democratizarea ca proces politic. Concluzia acestui studiu este: Democrația directă, participativă șterge distincțiile dintre guvernanți și guvernați, deoarece deschide perspective largi fiecărui cetățean pentru a se implica în procesul politic, în procesul decizional.

În primul subcapitol: *Abordări istoriografice ale relației dintre guvernarea eficientă și democrația participativă* sunt analizate principalele lucrări, semnate de cercetătorii, care au cercetat *structura, rosturile și manifestările politicului, apariția și dezvoltarea concepției democrației, în diferite perioade istorice.*

Fenomenul democratic, dezbătut în perioada democrației ateniene clasice și în cea a democrației moderne (liberale clasice), din perspectiva științei politice, reprezintă o abordare de tip normativ (ideatic) a manifestărilor și semnificației politicului. Printre adepții acestei abordări îi întâlnim pe specialiștii din domeniul filosofiei politice, politologiei: Platon, Aristotel, Ch. Montesquieu, J.-J. Rousseau, Th. Hobbes, J. Locke, J. Bentham, J. St. Mill, B. Constant, A. de Tocqueville ș.a. Ulterior, pe parcursul secolului XX, fenomenul democratic a fost reflectat cu diverse conotații (empirice și empiric-normative) de savanții: J. A. Schumpeter, R. Dahrendorf, R. Putnam, R. A. Dahl, A. Lijphart, S. P. Huntington, G. Sartori, D. Fisichella, D. Held, G. Hermet, J. J. Linz, A. Stepan, L. Diamond, J. Grugel, P. Dunleavy, B. O'Leary ș.a., precum și de unii politicieni de marcă: Tomáš G. Masaryk, Winston Churchill ș.a .

În evoluția istorică a democrației observăm o succesiune logică de etape distincte, descrise în baza diferitor metode și abordări metodologice: democrația antică, democrația modernă și democrația viitorului, idee susținută de cercetătorii occidentali Olivier Nay, Évelyne Pisier și de politologii români Rodica Tantausau, Adrian Gorun, care aduc mai multe argumente în favoarea superiorității democrației ca formă de organizare politică a societății contemporane, a societății din viitor. În lucrările savanților contemporani sunt evidențiate: avantajele, dezavantajele, limitele democrației în cadrul instituțional de funcționare; paradoxurile și provocările democrației; sunt expuse prognoze referitoare la evoluția democrației ca proces în

contextul multitudinii de probleme cu care se confruntă societatea. Cercetarea istoriografică justifică teza despre existența unui cadru epistemologic al istoriografiei domeniului cercetat. Aderând la diferite organizații și mișcări social-politice, actorul vieții sociale caută instrumentele necesare implicării/ participării lui la viața comunității, fiind motivat de propriile idei, necesități, interese, convingeri.

În al doilea subcapitol: *Repere teoretico-metodologice în studiul democrației participative și guvernării eficiente* sunt expuse rezultatele cercetării conexiunii: democrației participative cu condițiile unei guvernări eficiente. Analiza de conținut a lucrărilor consacrate democrației participative ne permite să constatăm că manifestările acestei forme de organizare politică sunt insuficient corelate cu eficiența actului de guvernare, cu posibilitățile dezvoltării durabile a societății contemporane, a societății moldovenești. Deși democrația este apreciată ca formă bună de guvernare, constatăm în evoluția ei numeroase situații critice, reflectate prin diferite clivaje socio-politice. Redimensionarea experienței politice acumulate de statele democratice dezvoltate ne permite să justificăm ipoteza de lucru. Observăm că obiectivul democrației este de a atinge diversitatea, pluralismul, de a convinge un mare număr de cetățeni să se implice în procesele sociale, îndeosebi, la distribuția produsului activității social-utile comune. Principiile generale ale democrației sunt: constituționalismul, legitimitatea, libera alegere a conducătorilor, votul majorității (regula majorității) și respectarea opoziției, garanțiile constituționale ale drepturilor și libertăților individuale.

Generalizând rezultatele investigației democrației participative, menționăm că este forma de guvernare democratică bazată pe participarea individuală a cetățenilor la procesul decizional, la adoptarea și revizuirea politicilor ce le afectează viața, în special direct, și nu prin reprezentanții lor aleși. În acest context observăm manifestările cetățeniei active susținută de cultura civică. Astfel, democrația participativă îl transformă pe individ din cetățean privat, preocupat doar de problemele sale, în cetățean public, atent, grijuliu, căruia îi pasă de ceea ce se întâmplă în jurul său. În acest proces un rol important îl are societatea civilă, elementele structurale ale căreia susțin permanent dialogul social, căruia îi oferă conținut, diversificând simultan și formele de manifestare ale cetățenilor, atingând punctul maxim de alegător responsabil, informat, activ.

Aplicând potențialul cognitiv al analizei comparative, am reușit să evidențiem limitele democrației reprezentative, actualmente ajunsă într-o situație complicată din cauza că în multe state, îi este supusă la îndoială legitimitatea. Deși, clasa politică, la nivel național și european, și-a creat o structură solidă, care cu greu mai poate fi dezrădăcinată, constatăm înțelegerea de către unii cetățeni a formalismului procesului politic exprimată de situația când grupul minoritar gestionează resursele economice-

sociale ale societății, deseori fără a consulta majoritatea cetățenilor, fără a lua în calcul nevoile primordiale ale acestora. În acest context, am cercetat semnificația participării, implicării cetățenilor în procesul politic.

Guvernarea poate fi eficientă, dacă satisface un set de factori, printre care mai importanți sunt: cultura politică de participare sau a conștiinței fizice a fiecărui cetățean, respectarea principiilor statului democratic, pluralismul politic moderat, o clasă politică responsabilă, o societate civilă matură, un electorat, un alegător rezonabil.

În capitolul *doi: Analiza teoretică a participării democratice pentru o guvernare eficientă* este analizată democrația participativă. Consolidarea instituțională a democrației participative presupune diverse mecanisme, principii prin care luarea deciziilor cu privire la problemele comunității se face prin implicarea cetățenilor. Ținând cont de sugestiile și reclamațiile cetățenilor, acestea trebuie luate în considerare de către decidentul politic. Democrația participativă include participarea cetățenească pe trei paliere: procesul de adoptare al deciziilor publice, administrarea banului public și consultarea publică a societății civile. În acest capitol sunt analizate subiectele și abordările teoretice ale participării democratice, determinate de condițiile în care participarea poate conduce la o guvernare eficientă. În rezultatul analizei teoretice multidimensionale constatăm că guvernarea se realizează eficient în condițiile respectării principiului separării puterilor în stat: în instituții legislative, executive și judiciare. Democrația participativă are la bază unele mecanisme și principii prin care adoptarea deciziilor orientate spre satisfacerea necesităților și problemelor comunității, se face prin consultarea și implicarea directă a cetățenilor.

În primul subcapitol *Eficiența guvernării în condițiile democrației participative*, expunem rezultatele investigației eficienței guvernării desfășurate în cadrul abordărilor: sistemică, structural funcțională și behavioristă. Redimensionarea experienței acumulate de statele democratice, de statele membre ale Uniunii Europene, ne-a permis să evidențiem valoarea aplicativă a principiilor democrației participative, respectarea cărora creează condiții pentru implicarea cetățenilor în organizarea și gestiunea societății moldovenești. Pentru a atinge obiectivele de dezvoltare, incluse în programele de stat, în programele partidelor politice de guvernare, guvernării trebuie să respecte următoarele angajamente: conlucrarea instituțiilor de stat cu instituțiile autorităților publice locale; consolidarea capacității guvernului de a implementa politici orizontale și transversale pentru realizarea programului de guvernare; separarea mai eficientă a funcțiilor de gestiune a sectorului public de cele aferente implementării politicilor pentru domeniul privat. Funcționarea instituțiilor statului într-o manieră

transparentă, receptivă și responsabilă care conduce la prestarea serviciilor de calitate cetățenilor. Pentru asigurarea eficienței guvernării este necesară și promovarea independenței presei, orientată spre dezvoltarea libertății de gândire, de exprimare, în scopul informării adecvate și la timp a populației.

Profesionalismul și integritatea guvernului și a administrațiilor locale, capacitatea acestora de a funcționa într-o manieră transparentă, receptivă, responsabilă vor conduce la prestarea serviciilor de calitate, echitabile tuturor cetățenilor. În literatura occidentală, actorul principal al procesului politic este caracterizat ca un cetățean capabil să acționeze strategic (orientat în viitor) pentru realizarea propriilor scopuri, interese, necesități, care susțin interesele naționale și comunitare. S.L. Popkin, în acest context, descrie calitățile cetățeanului democrat, numit și „*alegător rezonabil*”, care înainte de a decide apartenența sa la un partid politic, îl transformă într-un obiect de reflecție [10, p.71-74]. Am analizat, în acest context, și concepția politologului A. Downs despre „*alegătorul rezonabil*” și procesul de „*încadrare*” [22; 5].

Subcapitolul doi: Buna guvernare și dimensiunile democrației participative, actualizează teza în conformitate cu care în statele democratice contemporane sporește interesul cetățenilor față de actul de guvernare. În acest context, se observă un interes major al actorilor sociali, antrenați în procesul participării politice pentru atingerea eficienței managementului strategic în materie de politică internă și externă. În acest scop, am analizat capacitatea guvernanților de a iniția și promova reformele necesare pentru modernizarea și dezvoltarea societății moldovenești, de a elabora și implementa strategii și tactici în domeniul social, accentul fiind pus preponderent pe gestionarea banului public, pe îmbunătățirea relației dintre stat și cetățean. În valorificarea experienței statelor democratice este important principiul adaptării modelelor oferite la condițiile de existență a cetățenilor Republicii Moldova, de funcționare a instituțiilor sistemului politic. Pentru o implementare eficientă a modelelor de participare, implicare a cetățenilor în procesul politic, procesul decizional este important un program de instruire continuă în domeniul educației civice. Societatea civilă poate influența adoptarea politicilor publice și a politicii sociale a statului, cu condiția că membrii organizațiilor neguvernamentale sunt instruiți, și-au dezvoltat capacitățile de a se informa, de a face deosebire între informațiile false și cele autentice.

Pentru a defini tendințele reale de implementare a modelului democrației participative în Republica Moldova am consultat Barometrul opiniei publice, elaborat de Institutul de Politici Publice, pentru anii 2021, 2022, 2023. Am studiat percepția politicului de către cetățenii Republicii Moldova, îndeosebi a fenomenului încrederii populației în instituțiile politice, în capacitatea acestora de a le prezenta și satisface interesele. Analiza rezultatelor investigațiilor specialiștilor de la Institutul de Politici

Publice pune în evidență o scădere a aprecierii pozitive a încrederii populației în instituțiile politice. Manifestarea neîncrederii cetățenilor în capacitatea liderilor de a soluționa problemele cu care se confruntă societatea pune la îndoială legitimitatea guvernării, fapt care ar trebui să îngrijoreze toate grupurile sociale, îndeosebi clasa politică, societatea civilă. În acest context, menționăm că încrederea „pe orizontală”, între cetățeni, poate fi sporită, între altele, printr-o justiție corectă, care ar încuraja un comportament corect și loial între cetățeni și ar împiedica proliferarea cazurilor de corupție. În ceea ce privește încrederea „pe verticală”, între cetățeni și instituții, aceasta poate fi sporită prin creșterea transparenței instituționale și printr-o informare adecvată, și la timp privind beneficiile aduse comunității de programele politicii strategice, de politicile publice, implementate de instituțiile statului, monitorizate de organizațiile neguvernamentale.

În capitolul *trei Asigurarea eficienței guvernării în Republica Moldova prin consolidarea instituțiilor democrației participative* sunt generalizate studiile cu aspect aplicativ. În acest scop, am aplicat analiza de conținut a Acordului de Asociere RM-UE, am evidențiat instrumentele de sporire a eficienței guvernării și de consolidare a instituțiilor democrației participative în Republica Moldova. Statutul de candidat la aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, pe care l-am obținut condiționat, determină guvernarea să promoveze constant reforma justiției, reformele de relansare a economiei naționale, politicile sociale în centrul cărora se află grupurile țintă. În opinia noastră aceasta presupune avansarea în toate segmentele guvernării și promovării principiilor democrației participative. Interesul național și voința politică a forțelor pro-europene, exprimată în Acordul de Asociere UE-RM, urmează a fi confirmate prin acțiuni concrete, determinate și hotărâte ale autorităților Administrației Publice Centrale și Locale din Republica Moldova și a fiecărui cetățean, orientate către edificarea unei societăți reziliente, a unei economii de piață funcționale.

În subcapitolul întâi: *Conexiunile particularităților democrației participative cu buna guvernare în Republica Moldova* se menționează că impactul democrației în sporirea eficienței actului de guvernare, înțelegerea și promovarea participării pentru implementarea modelului bunei guvernări sunt imperios necesare, pentru a defini direcțiile de dezvoltare a societății moldovenești. Semnificația și ponderea dezvoltării democrației participative pentru viața comunității este majoră, deoarece instituțiile reglementează accesul la resursele limitate și valorizate, elaborează standardele utilizării lor legitime, definesc interesele societății, a grupurilor ei defavorizare și depun efort pentru satisfacerea lor. Pentru aplicarea practică a potențialului constructiv, formativ, managerial al instituțiilor politice, al organizațiilor

neguvernamentale din Republica Moldova este necesar să asimilăm, să implementăm rezultatele investigațiilor științifice. Actualmente, implicațiile politicului în dezvoltarea tuturor domeniilor sociale cresc numeric și calitativ, mai ales când liderii autorităților publice centrale și locale aplică principiile managementului politic. Acestea asigură conlucrarea instituțiilor de stat, a legislativului, executivului și subsistemului judiciar. Eficiența guvernării este asigurată de conlucrarea instituțiilor statului cu societatea civilă, cu fiecare cetățean capabil să însușească, să aplice, să promoveze valorile democrației participative.

În *subcapitolul doi: Impactul Acordului de Asociere RM-UE asupra eficienței guvernării și dezvoltării democrației participative în Republica Moldova* sunt descrise condițiile privind stabilitatea și instabilitatea politică care influențează, în mod direct, viața și activitatea cetățenilor, speranța lor de viață și calitatea acesteia. În condițiile instabilității regionale sunt devalorizate viața individului, speranța este înlocuită de frică, incertitudine totală. În astfel de condiții, la nivel național și la cel comunitar, deși autoritățile depun eforturi colosale, este dificil de implementat acțiuni orientate spre asigurarea securității persoanei, securității naționale. Suntem convinși că cea mai scurtă cale de ieșire din instabilitate politică este cea a conlucrării tuturor forțelor politice, mișcărilor social-politice, unirii eforturilor și resurselor acestora în interesul cetățenilor.

Buna guvernare în statul democratic este asigurată de principiile democrației participative, printre care menționăm: legitimitatea, responsabilitatea, autonomia și descentralizarea locală, controlul civic asupra cheltuielilor, funcționarea guvernului ca bază pentru dezvoltarea și multiplicarea formelor participării/implicării cetățenilor, competența administrativă și transparența, descentralizarea (descentralizarea și desconcentrarea regională în cadrul ministerelor). În situația social-politică dificilă din Republica Moldova este necesară valorificarea și mobilizarea capacităților umane ca factor principal al dezvoltării durabile a societății și al integrării europene.

Susținerea relațiilor politice și economice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană prin promovarea valorilor europene, prin dezvoltarea sentimentului de apartenență la cultura europeană, ne-ar permite să parcurgem cu succes etapa negocierilor de aderare la Uniunea Europeană. În acest scop se impune monitorizarea implementării Acordurilor de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Moldova, și a Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, realizarea și evaluarea programelor de asistență externă a Uniunii Europene pentru dezvoltarea democrației participative și susținerea implementării în practica socială a conținuturilor concepției „buna guvernare”, pentru dezvoltarea capacităților autorităților publice centrale și locale necesare implementării programelor, politicilor care vizează reducerea sărăciei,

garantarea unui nivel decent de trai tuturor grupurilor sociale. Respectul pentru demnitatea umană, libertate, democrație, egalitate, statul de drept și pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt elementele cheie ale strategiilor, programelor, acțiunilor, ce stau la baza colaborării, cooperării statelor membre ale Uniunii Europene.

Așadar, evaluarea impactului democrației participative asupra sporirii eficienței actului de guvernare ne-a permis să constatăm: în societățile democratice încrederea cetățenilor în capacitatea guvernanților de a le satisface interesele, nevoile primare este un răspuns la modul în care responsabilii, liderii instituțiilor statului își realizează funcțiile asumate, cu onestitate, transparență, prin oferirea oportunităților, care, fiind valorificare, ar permite cetățenilor să aibă un rol important în elaborarea și implementarea politicilor publice.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul unei investigații ample, desfășurate în baza utilizării instrumentelor oferite de pluralismul metodologic, a fenomenelor: *democrația participativă* și *eficiența actului de guvernare*, propunem următoarele concluzii:

1. Principiile democrației participative, fiind respectate în cadrul politicii interne a statului democratic, creează condițiile necesare unei guvernări eficiente. Studiul istoriografic realizat în procesul de acumulare a materialului empiric, de asimilare a conceptelor și teoriilor importante pentru înțelegerea condițiilor funcționării instituțiilor politice, a organizațiilor neguvernamentale, a conlucrării acestora în scopul sporirii calității și creșterii numerice a serviciilor prestate cetățenilor, ne-a permis să justificăm efectele relației de interdependență dintre democrația participativă și buna guvernare, guvernarea eficientă. Pentru a descifra conținutul raportului celor două fenomene: democrația participativă și eficiența guvernării, am valorificat potențialul cognitiv al principiului interdisciplinarității. Prezentarea concluziilor referitoare la obiectul de studiu ne permite să conchidem că, până la momentul actual, democrația participativă a fost amplu analizată în evoluția sa istorică ca formă de organizare politică a societății, în mod separat, fără a fi abordată din perspectiva potențialului ei de a crea condiții importante pentru sporirea eficienței guvernării [20].
2. Abordarea teoretico-metodologică a interconexiunii democrației participative și guvernării eficiente ne-a permis să elucidăm condițiile în care guvernarea, realizată de cele trei instituții politice ale statului: legislativul, executivul și instituțiile subsistemului juridic, își pot asigura funcționalitatea în condiții de stabilitate

dinamică sau instabilitate a sistemului politic. Un rol important în democrația participativă îl are cetățeanul, care se poate manifesta ca actor responsabil, conștient de ceea ce face și are de făcut, ca alegător rezonabil, care înainte de a-și alege partidul sau persoana pe care vrea să o delege într-o funcție de conducere (președinte de țară, deputat în parlament, primar etc.) transformă subiectul alegerii sale în obiect al reflecției, analizează toate opțiunile, se informează, își formulează în mod conștient așteptările. Mai mult ca atât, înainte de a oferi prin delegare puterea sa unor reprezentanți, trebuie să verifice dacă nu-și poate exercita direct influența în cadrul unei practici participative [23].

3. Aplicarea metodei istorice în aprecierea evoluției fenomenului democratic, a democrației ca formă de guvernare ne permite să constatăm că în istoria gândirii politice nu găsim o interpretare unică a scopurilor și priorităților guvernării democratice. În lucrările politologilor contemporani este promovată ideea, conform căreia scopul democrației este de a atinge diversitatea maximă (pluralismul), de a atrage un număr mare de oameni la viața socială și distribuția produsului social. În rezultatul analizei caracteristicilor principale ale democrației participative și guvernării eficiente, a transformării modurilor de guvernare, inclusiv a apariției practicilor democrației participative, am definit gradul mare de complexitate a sistemelor sociale și politice. Astfel, reliefarea principalelor repere teoretico-metodologice în studiul democrației participative și guvernării eficiente poate contribui în mod practic la creșterea eficienței actului guvernării, dacă actorii politici tind spre sporirea gradului de satisfacție socială a cetățenilor și al bunăstării, dar, în același timp, și spre posibilitatea de a reconfigura percepțiile, așteptările și acțiunile actorilor politici.
4. Un fenomen important pentru atingerea obiectivelor investigației îl reprezintă participarea/ implicarea cetățenilor. Prin participarea indivizilor, în funcție de problemă și de situația particulară, guvernării pot solicita opinia comunității sau pot antrena comunitatea în procesul adoptării deciziei printr-o formă de referendum. Aprecierea importanței participării democratice pentru o guvernare eficientă este valoroasă în contextul ameliorării condițiilor de trai a fiecărui membru al comunității, în cazul deciziilor nepopulare dar necesare. În acest scop instituțiile statului, organizațiile neguvernamentale sunt chemate să explice într-un mod accesibil dificultățile cu care se confruntă, la moment, țara. Concluzionând observăm că participarea democratică necesită eforturi suplimentare, care constau și în asumarea unor responsabilități comune. Sporirea rolului democrației participative în asigurarea eficienței guvernării relevă importanța aprecierii politicului de către membrii comunității, în așa fel oamenii nu ar mai percepe

participarea politică drept o experiență cu semnificație negativă, în care costurile depășesc beneficiile [29]. Succesul demersului participativ este legat și de experiențele de extindere și aprofundare a procesului de democratizare. În acest sens considerăm că o conduită echilibrată, în deplin acord cu dimensiunea experimentală, ar fi explorarea oportunităților oferite de democratizarea participativă, integrativă și orientată către eficiență și alinierea la condițiile unei bune guvernări [19].

5. Analizând perspectivele evoluției democrației participative, orientată către asigurarea eficienței guvernării în Republica Moldova, putem constata că după 32 de ani de la proclamarea independenței Republicii Moldova și însușirea principiilor acestei forme de guvernare am realizat doar o democrație parțial funcțională, care presupune prezența unor instituții, procese și mecanisme specifice unei democrații, însă instituțiile statului, menite să asigure echilibrul și dinamica societății sunt vulnerabile. Rezultatele investigației procesului politic, a sistemului politic din Republica Moldova denotă faptul că crearea statului democratic a fost determinată de căderea regimului comunist de la sfârșitul anilor '80 ai secolului XX. Edificarea noului stat a fost complicată de absența unei clase politice instruite, libere în exprimarea propriei opinii, oneste, devotate poporului. Pe parcursul a trei decenii am fost martorii unor dezbateri, pe alocuri lipsite de logică: Ce limbă vorbim? Ce perspective avem? Procesul consolidării statului democratic Republica Moldova a fost complicat și de conflictul armat de la Nistru, apreciat ca „*conflict înghețat*”, dar care produce permanent dificultăți în dezvoltarea societății moldovenești, în parcurgerea cu succes a traseului de integrare europeană. Din această perspectivă implementarea conceptului și experienței bunei guvernări, a dezvoltării democrației participative în Republica Moldova este mai mult un ideal spre care trebuie să tindă toate instituțiile sistemului politic, toate elementele societății civile, fiecare cetățean rațional [11].
6. Un model de avansare în procesul democratizării vieții social-politice, ni-l oferă Acordul de Asociere RM-UE. Aici sunt reflectate obiective importante, implementarea cărora în practica socială ar permite sporirea funcționalității instituțiilor statului, asigurarea eficienței guvernării. Analiza de conținut a Acordului de Asociere RM-UE ne permite să constatăm că prin prevederile sale, Acordul sprijină și amplifică dezvoltarea democrației participative în Republica Moldova. Totodată, articolele 2 (3), 3 (2), 52, 99 ale Acordului de Asociere RM-UE vizează și constituirea unor mecanisme viabile ale bunei guvernări în RM [21].

Implementarea rezultatelor investigației celor două fenomene: *democrația participativă și guvernarea eficientă* și a conexiunilor lor, pornește de la aprobarea și acceptarea recomandărilor:

1. Este necesară continuarea investigațiilor la tema cercetată, deoarece are o semnificație majoră pentru dezvoltarea unei societăți reziliente, democratice, incluzive, acceptată de instituțiile europene, cu care curând vom negocia aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

2. Ministerului Educației și Cercetării îi solicităm acceptarea și includerea unui curs facultativ la tema tezei de doctor în științe politice la specialitățile: Relații Internaționale și Științe Politice, Științe administrative, Drept public, Economie, Filosofie, obiectivul central al căruia este: creșterea nivelului culturii politice al cetățenilor Republicii Moldova, asimilarea valorilor democrației europene, dezvoltarea sentimentului de apartenență la cultura europeană.

3. Se propune Cancelariei de Stat a Guvernului Republicii Moldova includerea unor prelegeri la tema investigației în programele cursurilor de formare profesională continuă a funcționarilor publici din autoritățile publice centrale și locale, oferite de Institutul de Administrare Publică, al USM.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Cărți

1. BARBER, B. *Strong Democracy*. Berkeley: University of California Press, 2004, 173 p. ISBN 978-0520242333.
2. COURT, J.; HOVLAND, I.; YOUNG, J. *Bridging Research and Policy in Development: Evidence and the Change Process*. Rugby: Practical Action, 2005, 540 p. ISBN 9781853396038.
3. DAHL, R. *Poliarhiile: participare și opoziție*. Iasi: Institutul European, 2000. 264 p. ISBN 973-6110710.
4. DALTON, R.; SHIN, D. *Citizens, democracy and markets (with Doh Chull Shin)*. eds. *Citizens, democracy and markets around the pacific Rim*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 336 p. ISBN 978-0199297252.
5. DOWNS, A. *O teorie economica a democrației*. Colectie Civitas, Domeniu Științe politice. Traducere de CERKEZ, S. Iași: Institutul European, 2009. 398 p. ISBN 978-973-6116070.
6. HYDEN, G.; BRATTON, M. *Governance and Politics in Africa*. Boulder: Lynne Rienner Pub, 1991. 240 p. ISBN 978-1555872854.
7. HYDEN, G.; COURT, J.; MEAS, K. *Making sense of governance: empirical evidence from sixteen developing countries*. Boulder: Lynne Rienner Pub, 2004. 262 p. ISBN 978-1588262677.

Articole, Teze

8. JUC, V.; JOSANU, Y.; RUSANDU, I. *Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est: studiu comparat*. Chișinău: Tipogr AȘM., 2008. 59-193 p. ISBN 9789975622233.
9. MORARU, V. *Timpul spiritului participativ*. În: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european*. (Partea II), Chișinău, 2019. 13-19 p. ISBN 978-9975-3298-6-6.
10. POPKIN, S. *The reasoning voter: communication and persuasion in presidential elections*. Chicago: University of Chicago Press, 1991. 71-74 p. ISBN: 978-0226675459.

11. ROȘCA, L., URSU, V. *Educația civică în Republica Moldova în contextul integrării europene*. În: Interconexiunile integrării sociale și consolidarea sistemului național de securitate. Monografie colectivă. Chișinău: Print-Caro, 2022. 291-306 p. ISBN 978-9975-165-06-8.
12. RUSANDU, I. *Puterea și opoziția politică în Republica Moldova: agenda post/avant electorală 2019*. În: Buletinul științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hâjdeu” din Cahul, Seria „Științe Sociale”, nr. 1(9), 2019. 5-15 p. ISSN 2345-1858.
13. SACA, V. *Structura interesului public în condițiile societății în schimbare*. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova. „Administrarea Publică”, Nr. 2 (102), 2019. 11-19 p. ISSN 1813-8489.
14. SACA, V.; LEAHU, I. *Interesul național și problemele guvernării în contextul transformărilor democratice*. Cazul Republicii Moldova. Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, „Moldoscopie”, Nr. 3(86), 2019. 99-110 p. ISSN 1812-2566.
15. SARTORI, G. *Concept misformation in comparative politics*. În: The American Political Science Review, vol. LXIV, 1970. 1033-1053 p. ISSN 1537-5943.
16. SEN, A. *Development as freedom*. New York: Anchor Books, 2000. 71-76 p. ISBN 9780385720274.
17. SOLOMON, C.; BUSUIOC, C. *Contribuția ONG-urilor la lupta cu corupția în Republica Moldova*. Chișinău: Teoria și practica administrării publice. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2018. 184-189 p. ISBN 978-9975-3019-7-8.
18. SPRINCEAN, S. *Democratizarea și securitatea umană în condițiile agravării problemelor globale*. În: Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale. 12-13 decembrie 2019, Chișinău: Tipografia „Artpoligraf”, 2020. 89-100 p. ISBN 978-9975 -3462-2-1.
19. URSU, V. *Conceptul „buna guvernare”*. Model de implementare în practica socială. În: Materiale ale Conferinței Științifico-Practice Internaționale „Teoria și practica administrației publice”, ediția a XXVI-a, 2022. 18-23 p. ISBN 978-9975-3542-3-3.
20. URSU, V. *Democrația participativă în condițiile reformării modului de organizare politică a societății contemporane – modele europene*. În: Представницька демократія у реформуванні шляху політичної організації сучасного суспільства: європейські моделі. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Збірник наукових статей, 2018. 130-138 p. ISSN 321.72(4)
21. URSU, V. *Importanța Acordului de Asociere RM-UE asupra eficienței guvernării în Republica Moldova*. În: Conferința Științifică Internațională „Strategia securității Uniunii Europene în contextul metamorfozelor relațiilor internaționale” (II), 22 aprilie 2022. Culegere de articole științifice. Vol. II. Coordonator: Ludmila ROȘCA. Chișinău: Print-Caro, 2022. 31-40 p. ISSN 327(478+4):342.5(478). ISBN 978-9975-56-873-9.
22. URSU, V. *Participarea și implicarea în procesul decizional: criterii de bază ale democrației participative*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, nr.2 (186), 2021. 98-105 p. ISSN 2587-4160, ISSN-L 1857-2294.
23. URSU, V.; ROȘCA, L. *Activismul judiciar – precondiție a eficienței guvernării*. În: Securitatea umană și socială în statul democratic, Materialele Conferinței Științifico-practice, Universitatea de Stat din Moldova, 27 octombrie 2023. Chișinău: Print-Caro, 2023. 148-161 p. ISBN 978-9975-175-50-0.
24. VARZARI, P. *Reflecții teoretice privind fenomenul democratic în istoria gândirii politice*. Chisinau: MOLDOSCOPIE, nr.1 (LXXXIV), 2019. 21-42 p. ISSN 1812-2566
25. VARZARI, P. *Sisteme politice tranzitorii și asigurarea coeziunii sociale*. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice nr. 3(145), 2007. 141-142 p. ISSN 1957-2294.
26. VARZARI, P., TĂBÎRȚĂ, I. *Evoluția statului Republica Moldova prin prisma funcționalității elitei politice și a societății civile*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. AȘM, 2011. 72-81 p. ISSN 1857-2294.

Contribuții specifice pe site web

27. Barometrul opiniei publice 2021, Institutul de Politici Publice [accesat la 02.04. 2024]. Disponibil: https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/07/Raport-BOP-2021_.pdf
28. Barometrul opiniei publice 2022, Institutul de Politici Publice [accesat la 02.04. 2024]. Disponibil: <https://ipp.md/2022-12/prezentarea-rezultatelor-sondajului-sociologic-barometrul-opinii-publice-noiembrie-2022/>
29. Barometrul opiniei publice 2023, Institutul de Politici Publice [accesat la 02.04. 2024]. Disponibil: <https://ipp.md/2023-09/barometrul-opinii-publice-septembrie-2023/>
30. MORARU, V. *Dezvoltarea mass-media ca factor al bunei guvernări*. Studiu elaborat în cadrul proiectului „Raportul național al dezvoltării umane”. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2002. [accesat la 25.01.2022]. Disponibil: http://ipp.md/old/public/files/Publicatii/2001/dezvoltarea_umana/Mass%20media.pdf
31. VARZARI, P. *Sistemul de guvernare al societății din Republica Moldova: între deziderat și realitate*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. Chișinău, 2020. 72-86 p. [accesat la 03.07.2022] Disponibil: https://icjp.asm.md/sites/default/files/publicatii/revista_filosofie_nr_1_182_2020.pdf
32. VARZARI, P., *Buna guvernare și democrație sau ce determină persistența democrațiilor contemporane*. [accesat la 12.12.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-353-364.pdf

Publicațiile autorului la tema tezei

1. Capitole în monografii

- 1.1. URSU, V. *Educația civică în Republica Moldova în contextul integrării europene*. În: Interconexiunile integrării sociale și consolidarea sistemului național de securitate. Monografie colectivă. Chișinău: Print-Caro, 2022. 291-306 p. ISBN 978-9975-165-06-8.

1. Articole în reviste științifice

- 1.1. URSU, Valentina, *Participarea și implicarea în procesul decizional: criterii de bază ale democrației participative*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice (Revistă științifică, fondată în 1953, actualizată în 1991), nr.2 (186), 2021, 98-105 p.. ISSN 2587-4160, ISSN-L 1857-2294.
- 1.2. URSU, Valentina, *Coalițiile de guvernare în statele democratice: condiții de multiplicare a rezultatelor*. În: Revista științifico-practică „Relații Internaționale Plus”, nr.1 (15) 2019, p.39-56. ISSN 1857-4440. eISSN 2887-3393.
- 1.3. URSU, Valentina, *Democrația reprezentativă vs Democrația participativă: Studiu comparat*. În: Relații Internaționale Plus- Revistă științifico-practică, Numărul 1(13) , 2018. 82-96 p. ISSN 1857-4440 /ISSNe 2587-3393.
- 1.4. URSU, Valentina, *Participatory Democracy in reforming the way of political organization of contemporary society: european models. Modern Historical and Political Issues*. În: Journal in Historical & Political Sciences. Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2018. Volume 37-38, 130-138 p. ISSN 2519-4518.

2. Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice

- 2.1. URSU, V.; ROȘCA, L.. *Activismul judiciar – precondiție a eficienței guvernării*. În: Securitatea umană și socială în statul democratic, Universitatea de Stat din Moldova; 27 octombrie 2023. Chișinău: Print-Caro SRL, 2023, 148-161 p. ISBN 978-9975-175-50-0.
- 2.2. URSU, Valentina, *Conceptul „buna guvernare”. Model de implementare în practica socială*. În: Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale „Teoria și practica administrației publice”, Ediția a XXVI-a, 20 mai 2022, 18-23 p. ISBN 978-9975-3542-3-3.

- 2.3. URSU, V. *Importanța Acordului de Asociere RM-UE asupra eficienței guvernării în Republica Moldova*. În: Conferința Științifică Internațională „Strategia securității Uniunii Europene în contextul metamorfozelor relațiilor internaționale” (II), 22 aprilie 2022. Culegere de articole științifice. Vol. II, Chișinău : Print-Caro) , 2022. 31-41 p. ISBN 978-9975-56-873-9.
- 2.4. URSU, V. *Sursele de instabilitate social-politică, rolul clasei politice în asigurare stării de stabilitate*. În: Conferința științifică internațională „Strategia securității Uniunii Europene în contextul metamorfozelor relațiilor internaționale” (I). Culegere de articole științifice. Vol 1, Chișinău: Print-Caro, 2021. 252-259 p. ISBN 978-9975-56-873-9.
- 2.5. URSU, V. *Importanța învățământului politic în Republica Moldova*. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Performanța în educație – factor-cheie în asigurarea securității umane”, 9-10 octombrie 2020. Chișinău: Print-Caro, 2020. 287-292 p. ISBN 978-9975-3492-0-8.
- 2.6. URSU, V., *Democratizarea și dezvoltarea. Experiența statelor Bazinului Mării Negre*. În: Teze ale Conferinței Științifico-practice internaționale „Probleme geopolitice și istorico-geografice ale Bazinului Mării Negre”, 4 iunie 2019. Chișinău: Print-Caro, 2019, 212-217 p. ISBN 978-9975-3076-7-3.
- 2.7. URSU, V. *Conclucrarea instituțiilor politice în Uniunea Europeană*. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Spațiul European de Securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare”, 11 octombrie 2019. Chișinău: Print-Caro, 2019. 270-281 p. ISBN 978-9975-56-717-6.
- 2.8. URSU, V. *Stabilitatea instituțională - o condiție indispensabilă a securității naționale*. În: Managementul politicilor de securitate ale Uniunii Europene în Europa de Sud-Est. 3 mai 2017, Chișinău: Print-Caro, 2017. 262-274 p. ISBN 978-9975-56-444-1.
- 2.9. URSU, V. *Impactul crizei politice asupra economiei naționale*. În: Particularitățile dezvoltării economiei mondiale în condițiile globalizării. 15 aprilie 2016. Chișinău: Institutul de Relații Internaționale din Moldova, 2016, 217-226 p. ISBN 978-9975-3092-7-1.
- 2.10. URSU, V. *Legitimitatea actualei guvernări din Republica Moldova*. Coautor – Roșca Ludmila. În: Materialele conferinței „Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific, teoria și practica integrării europene”. UTM, n. 62, 2016, 110-113 p. ISBN 978-9975-45-4469.
- 2.11. URSU, V. *Guvernarea de coaliție în condițiile actuale ale democrației participative*. Coautor – Roșca Ludmila. În: „Impactul politicii externe asupra interesului național”. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, IRIM, 2015. 576 p. ISBN 978-9975-4023-9-2.
- 2.12. URSU, V. *Bune practici ale coaliției de guvernare*. Coautor – Roșca Ludmila. În: Revista Studii Europene, n.7, Chișinău, 2016, p.132-141. ISSN 2345-1041.
- 2.13. URSU, V. *Democrația participativă în condițiile reformării modului de organizare politică a societății contemporane – modele europene*. În: Представницька демократія у реформуванні шляху політичної організації сучасного суспільства: європейські моделі. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Збірник наукових статей. Чернівці: 2018. 130-138 p. ISSN 321.72(4)
- 2.14. URSU, V. *Buna Guvernare în Republica Moldova*. Școala Internațională de vară „Geopolitica”, ediția a XV-a, Suceava, 10-14 iulie 2017. București: Top Form, 2017. 224-235 p. ISBN 978-608550-57-2.

3. Alte lucrări și realizări specifice diferitor domenii științifice :

- 3.1. URSU, V. *Guvernarea de coaliție: condiții de optimizare. Ghid analitico-informativ*. Chișinău 2019, 56 p. ISBN 978-9975-56-714-5.

ADNOTARE

Ursu Valentina. *Implicarea democrației participative în asigurarea eficienței guvernării.*

Teza de doctor în Științe Politice, Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 272 de titluri, 121 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 20 articole științifice.

Cuvinte-cheie: democrație, democrație participativă, guvernare, guvernare eficientă, buna guvernare, participare, Republica Moldova, Acordul de Asociere RM-UE.

Domeniul de studiu: științe politice.

Scopul studiului Cercetarea multidimensională a procesului de implicare a democrației participative în actul de sporire a eficienței guvernării. Scopul tezei determină necesitatea studierii factorilor ce asigură eficiența guvernării pentru a perfecționa actul guvernării și mecanismul interacțiunii instituțiilor politice din Republica Moldova.

Obiectivele studiului: Analiza și abordarea istoriografică a relației dintre guvernarea eficientă și democrația participativă; reliefaarea principalelor repere teoretico-metodologice în studiul democrației participative și guvernării eficiente; cercetarea eficienței guvernării prin prisma importanței democrației participative; investigarea bunei guvernări și dimensiunile participative; cercetarea importanței democrației participative pentru buna guvernare în Republica Moldova; analiza impactului Acordului de Asociere RM-UE asupra eficienței guvernării și dezvoltării democrației participative în Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică a investigației constă în abordarea interdisciplinară a guvernării care, în anumite condiții, este eficientă, asigurând stabilitatea și prosperitatea cetățenilor, grupurilor sociale. Elucidarea și caracteristica condițiilor ce favorizează funcționalitatea statului democratic și a instituțiilor sale este susținută de aplicarea principiului unității dintre teoria și practica politică.

Problema științifică importantă soluționată. În condițiile democrației participative, guvernarea este eficientă în contextul în care cetățenii manifestă o cultură politică de participare, se implică în activitățile publice, sociale și politice. Politicul disciplinează, ordonează și integrează elementele sistemului social, așa încât fiecare cetățean cu interesele sale, devine un actor important al procesului politic.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării constă în sensibilizarea opiniei publice cu referire la guvernare, definirea contradicțiilor practicii sociale, descrierea condițiilor de sporire a eficienței guvernării în Republica Moldova. Rezultatele obținute pot fi utile în calitate de repere informative în studiile ce urmează a fi efectuate privind analiza fenomenelor și proceselor politice. De asemenea, analiza teoretică a guvernării democratice, generalizarea experienței statelor democratice prezintă interes pentru liderii formațiunilor politice, ai organizațiilor neguvernamentale, grupurilor sociale, care doresc să-și asume responsabilitatea dreptului electoral. *Se propune:* sporirea eficienței actului de guvernare.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigației au fost prezentate în cadrul mai multor conferințe *științifico-practice* naționale și internaționale; au fost publicate în diverse reviste de specialitate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național privind regimul de guvernare, *democrația participativă, eficiența guvernării*. De asemenea, concluziile generale și propunerile pot fi utilizate în scopul perfecționării cadrului normativ național, elaborării de hotărâri explicative privind modul de conlucrare al instituțiilor, interpretării normelor ce reglementează activitatea Parlamentului, Guvernului și Președinției.

ANNOTATION

Ursu Valentina. *Involving participatory democracy in ensuring the efficiency of governance.*
PhD thesis in Political Science, Chisinau, 2024

Thesis structure: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 272 titles, 121 pages of basic text. The obtained results are published in 20 scientific articles.

Keywords: democracy, participatory democracy, governance, efficient governance, good governance, participation, Republic of Moldova, Moldova-EU Association Agreement.

Field of study: political science.

The purpose of the study Multidimensional research of the process of involving participatory democracy in the act of increasing the efficiency of governance. The purpose of the thesis determines the need to study the factors that ensure the efficiency of governance in order to improve the act of governance and the mechanism of interaction of political institutions in the Republic of Moldova.

Study objectives: Analysis of the historiographical approach of the relationship between efficient governance and participatory democracy; Highlighting the main theoretical and methodological landmarks in the study of participatory democracy and efficient governance; Research the efficiency of governance through the prism of the importance of participatory democracy; Investigating good governance and participatory dimensions; Research on the importance of participatory democracy for good governance in the Republic of Moldova; Analysis of the role of the Moldova-EU Association Agreement on the efficiency of governance and development of participatory democracy in the Republic of Moldova.

The scientific novelty and originality of the investigation is justified by the interdisciplinary approach to governance, which under certain conditions can be effective, ensuring stability and prosperity of citizens, social groups. The elucidation and characteristic of conditions conducive to the functionality of the democratic state and its institutions is supported by the application of the principle of unity between political theory and practice.

The important scientific problem solved: Under the conditions of participatory democracy, governance is effective in the context in which citizens manifest a political culture of participation, get involved in public, social and political activities. The political disciplines, orders and integrates the elements of the social system, so that every citizen with his interests becomes an important actor of the political process.

The theoretical significance and applicative value of the work consists in raising public awareness about governance, defining contradictions of social practice, describing conditions for increasing the efficiency of governance in the Republic of Moldova. The obtained results can be useful as informative benchmarks in the studies to be carried out in the analysis of political phenomena and processes. Also, the theoretical analysis of democratic governance, the generalization of the experience of democratic states are of interest to leaders of political parties, non-governmental organizations, social groups, who want to assume responsibility for electoral law. *It is proposed:* increasing the efficiency of governance.

Implementation of scientific results. The results of the investigation were presented at several national and international *scientific-practical* conferences; they were published in various specialized journals, which contributed to enriching the national theoretical framework on governance regime, *participatory democracy, governance efficiency*. Also, general conclusions and proposals can be used to improve the national regulatory framework, elaboration of explanatory decisions on how institutions work together: interpretation of norms regulating the activity of Parliament, Government and Presidency.

АННОТАЦИЯ

Урсу Валентина. *Вовлечение партициптивной демократии в обеспечение эффективности управления*. Диссертация кандидата политических наук, Кишинев, 2024 г.

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендаций, библиография из 272 наименований, 121 страницы основного текста. Полученные результаты опубликованы в 20 научных статьях.

Ключевые слова: демократия, партициптивная демократия, управление, эффективное управление, участие, Республика Молдова, Соглашение об ассоциации между Молдовой и ЕС.

Область исследования: политические науки.

Цель исследования: Междисциплинарное исследование процесса вовлечения партициптивной демократии в процесс повышения эффективности управления. Цель диссертации определяет необходимость исследования факторов, условий обеспечивающих эффективность государственного управления, с целью совершенствования механизма взаимодействия политических институтов в Республике Молдова.

Задачи исследования: Анализ историографического подхода взаимосвязи эффективного управления и демократии участия; выделение основных теоретико-методологических ориентиров в изучении демократии участия и эффективного управления; Исследование эффективности государственного управления через призму важности партициптивной демократии; Изучение аспектов надлежащего управления и участия; Исследование важности демократии участия для эффективного управления в Республике Молдова; Анализ вклада Соглашения об ассоциации между Р.М. и ЕС в повышении эффективности управления и развития демократии участия в Республике Молдова.

Научная новизна и оригинальность исследования обеспечена междисциплинарным подходом к изучению управления, которое при определенных условиях может быть эффективным, обеспечивая стабильность и процветание граждан, социальных групп. Выяснение и характеристика условий, способствующих эффективному функционированию демократического государства и его институтов, подкрепляется применением принципа единства политической теории и практики.

Решена важная научная проблема. В условиях партициптивной демократии управление является эффективным при активном участии граждан, которые обладают высоким уровнем политической культуры участия, вовлекаются в общественную, социальную и политическую деятельность. Политика дисциплинирует, упорядочивает и интегрирует элементы социальной системы, так что каждый гражданин со своими интересами становится важным субъектом политического процесса.

Теоретическая значимость и практическая ценность работы заключается в повышении интереса граждан к проблемам государственного управления, в выявлении противоречий социальной практики, в описании условий повышения эффективности государственного управления в Республике Молдова. Полученные результаты могут быть полезны в качестве информативных ориентиров в дальнейших исследованиях субъектов темы диссертации. Теоретический анализ положительного опыта демократического стиля управления, обобщение опыта европейских государств имеет большое практическое значение для лидеров политических партий, неправительственных организаций, социальных групп, желающих взять на себя ответственность за избирательное право. *Предлагается:* повышение эффективности государственного управления.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования были представлены на нескольких республиканских и международных научно-практических конференциях, опубликованы в различных специализированных журналах, что способствовало обогащению национальной теоретической базы по режиму управления, демократии участия, эффективности управления. Также общие выводы и предложения могут быть использованы для совершенствования национальной нормативно-правовой базы, выработки разъяснительных решений о взаимодействии институтов власти, толкования норм, регулирующих деятельность Парламента, Правительства и Президента.

URSU VALENTINA

**IMPLICAREA DEMOCRAȚIEI PARTICIPATIVE ÎN ASIGURAREA
EFICIENȚEI GUVERNĂRII**

Programul: 561.01- TEORIA, METODOLOGIA POLITOLOGIEI,
INSTITUȚII ȘI PROCESE POLITICE

Rezumatul tezei de doctor în științe politice

Aprobat spre tipar: *30.04.2024*
Hârtie ofset. Tipar digital.
Coli de tipar.: 2,1

Formatul hârtiei A4
Tiraj 20 ex.
Comanda nr. 14

Tipografia Print- Caro, str. Columna 170

Tel.: 022853386, 069124696